

Kimilguuktini Hanayakhak Uktugutait Ukautait

Tagiumi Autlaaktut – Ukiuktaktumi Hivunikhait Kinikhiayut
Jørgen Berge, UiT Ukiuktaktumi Universitiit Norway (UiT)

Atauhik Tagiumi Kinikhiayut hilakyuami hanayakhak ovalo ilitagiyauihimayut ilanganut UNkuni Kuliit Ukiuni Tagiut Kauyimayatinik Tamamtitailigiyinik Hanatiligiit (2021-2030). Kitkaniitut tikhahuaktait hanalutik tuhaktitauyakhainik, pipkailugit tagiumi kagitaualigiyiit Kablunaatitut ovalo atukatigiilugit kauyimayait ikpinagutainik havaangit tagiumi tamaktitailigiyiit hanatiligiit hilakyuami ihumagiyainnut. Statsraad Lehmkuhl atauhiuyuk anginikhaak ovalo utuktaquyut umiat atuktut ovalo munagiyauyuk maniliungituni Tunngaviit. Ukiuni 2022/23, umiak inikhimayait hivuliuplutik Atauhik Tagiumi Umiaktuktut, 20nik tatikhiutini umiaktukhimayut hilakyuami tamaat. Aprilmi 2025, One Ocean II atulaniakatuk aalamik umiktuklutik, piliklutik ukiumi 2025 Bergenmit nutkaktut Nicemi, France, nani ilauniaktut Ataguhik Tagiut Kauyimayatukangit Kablunaatitut Katimakyualutik ovalo UNkuni Tagiumi Katimakyuaktunut.

Kimilguuktuni apitkutikaktut munagiyauihimayut umiaktuuktutlugit umianga One Ocean II umiaktuutait hapkoa:

- Kanuk aalatiitjutait ilanganut ovalo naunaiyautainik Inuit aktuktivaktait aalatkiini ilanganut hilakyuami tagiut?
- Hunat tunikhaitjutait ovalo kungmut himautait nipiit pikataklikat tamaat hilakyami tagiuni?
- Hunat takulaakatut hunavaluit aviktukhimayuni ovalo Imani ilanganut umiktukhimayainik?
- Aatjikutiliukpakpaa kitkanit takulaaktainit, atuktainik ovalo kungmuaniitut naunaiyagutait ovalo hapkoa naunaiyagutait atulaakaat ihuakhaitjutainik hilat ovalo tagiut kanugitniagutainut?

UiT Ukiuktaktumi Universitimi Norwaymi atuinalikpaktait umiak autlaagiaganik iluanut Ukiuktaktumi Tagiut Ukiakhani 2025 ovalo angilgagit Inuit, Yupik, Unangan ovalo Athabaskan Inungit. Talvaniinmata umiaktuktut atugumayainut ilanga iniktiliktut ilihaktut ovalo inikpianiaktut ilihaktutlu. Pikaniaktuklu kaguyimayakaktunik pilhimatjutikhait hamani ilanganut umiaktuktuni.

Pinahuaktavut naunaiyaklugit talvani Ukiuktaktumi ayokhalaagutait ovalo takupkainahualugit amigaitunut Inuit. Piyumayugut ikayukluta nakuutkiyamik Ukiuktaktumi ilanga ovalo avatilinga ovalo hivunikhainik ayokhalaagutait talvani ovalo ilanganut hilakyuamut nunalaat pikataniakliktait hilat aalangugutaini Ukiuktaktumi. Kimilguuktut ovalo ilihaktut piniaktut Inuligiit kauyimayainik piyumayaut angilinahualugit kanugitjutait tuhagutikhainut Nunakakaaktut nangminiigutait amigaitunut kablunaat kauyimayatukangit ovalo Inuinut. Kimilguuktavut ilauniaktut tamaat hilakyuami aalangutiktut ilanganut:

Kimilguuklugit ikalungit ovalo nunauyait ilanga

Ilaayunut hunavaluit kimilguuklugit atuklutik takuyakhainik kimilguutait, ilanganiitut ovalo iluaniitut (Avatilinganit DNAnit) kimilguulugit

Hunavaluit: kinikhiayut tagiumi ilanganut pikaktut

Kangikhinahualugit aalangugutait tagiumi hikuit ivikhiutait

Atugutikhait: naamaktunik ovalo tamaktitailigutikaktunik havaangit avalituni inukangitut tagiungit pikakataktut hilat kanugitjutainik

Ukiuktaktumi Memoryscapes –titiganiaktait aalangugutainik Ukiuktaktumi hinaat tagiuni ovalo ataani ilanganut

Tuhagutikhainik titigautainut hapkonanit ilaukatauyut Nunakakaakhimayut kauyimayainut, pikataliktait ilihagutikhainut ovalo Takia kanugitjutait atugutainit

Tagiut taiguagutait: kanikhinahualugit ovalo munagitjutait tagiumi avatingit ilanganut ilaukatautjutainik aalangugutait kauyimayainut atuktaini ovalo ihumaalugutainik taiguagutikhait

Titigaklugit, pinahuafaalugit ovalo ilaukatigilugit munagitjutikhait ovalo minguitligutait pikatagutainik Nunakakaakhimayut

Hanalutik hivunikhainik ihumatjutait atuklugit uktugutikhainik ilihagutikhainut ovalo hilakyuamut hanatjutait ilanganut ilihanaituinut umiktuktitlugit

Nunakyuami ilaukatautjutait: ilaukatigiyait kitkanit Ukiuktumi ovalo Umiktaktuni nunakaktut ovalo nunakakaakhimayut ilanganut hilakyuangani paalitiit, hanatiligiit, tutkuktuitjutait ilanganik

Ukiuktaktumi ukautait ilanganut

Pitkutilingit: Ilihaktut ihumagiyait ilihagutainut ilanganiitut havakatigiigutikhait ilangit hanayakhami havaat

Kauyimayit hunavaluit ovalo ikpinautait nigihimayainik aalanguktigutainik Nunakakaagatiit Aniaktitailigiit ilihagutait: Ikpinautait kaanganiillaktitlugit umiami kungiagutainut ilanganut aniaktitailigiit ovalo naamaktitligutait OOIImi ilaukatauyunut

Pikaktut naniitjutait naunaiyagutait kaangani ukiak kanuk naunaiyaniaktuk pikatagutainik tagiumi hugaat, nuutitigutait tagiut, hilaat kanugitjutait, tagiumi unakutait ovalo tagiumi kauymaligaagat kanugitjutait. Umiakut katitigutait imanik ilanganut pikatainaniaktait katitiklugit imait kimilguugutainik. Ilangani nunami naunaiyagutait ilanganut umiaktukviit, imait ovalo hunavaluit kimilguuktauniaktut katitiklugit tagiumi avatilinga. Hafumunga, atuniaktut Niskinik hikuliangit puut (imat kimilguukhimayait) atukataklugit kivyaktuutit ovalo ikalukhiugutait (hunavalunik ovalo ikalunik), ovalo boxcorers (hunavaluit pikataniaktait tagiut ataaniit). Ilangit Inuligiit kauyimayait piniakatut ilihagutainik umiaktuktut ilauyut inminik ovalo kauhimaliktait. Takitjutaini takuniaktait ovalo takunahugiyait kauhimayait ilangit hanalgutait atuniakatut. Ilangit kimilguuktiit piniaktut nunainik nunalaat.

Tagiungit katitikhimayut katitigutaini umiat naunaiyagutaini takupkainiaktut Inunut ovalo hilakyuami pihimayait ilanganut NMDCni (Kagitauyakut: <https://nmhc.no/en>) pitaagumik FAIRmi katitikhimayut ihumagiyait ilangani 12ni tatkihiutimi. Hivuliit takuhimaliktait pipkailiktut ublumi takukatiginiaktait nunalaani katimakatigiilugumik nutkavikhainut nunainik. Umiaktuktitlugit ilanganut Ukiuktaktumi Tagiut piliniakatut Nuukmit August 5mi, 2025, ovalo nutkaklutik Anchoragemi October 4mi, paknaiyaktut nutkaklutit hapkonani:

Miitimatalik (August 14mi) OVALUNIIT QausuittuqMI (August 17MI) (nutkakviit kimilguuktaulutik Kimilguuktinit Inunik-Hilat ovalo hikuit kanugitaanga)

Uqsuqtuuqmi (August 22-26)

Ikaluktutiakmi (August 29mit September 2mut)

Siqnazuaq/Nomemi (Amialikat nutkakviit ovalo tikikatuktut Kimilguuktiit)